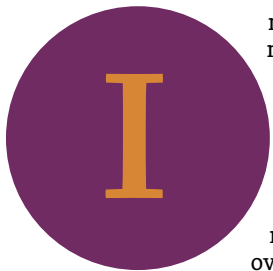

Wat komt er in de nazibunker van Seyss-Inquart? | Illustratie: Nicolas Journoud

Van fout naar erfgoed

Wat moeten we aan met 'fout' oorlogserfgoed? Waar een nazikazerne wordt omgebouwd tot luxeappartementen, wacht de bunker van Seyss-Inquart in spanning op een tweede leven.

Door Jeroen van Raalte

In nazi-erfgoed kun je wonen. In de Ruyschrocklaan in het Benoordenhout vormen de betonnen muren van een nazibunker het fundament voor een modernistische jarenvijftigvilla. Aan de overkant van de straat steunt een Rietveld-villa op het beton van een Duitse munitiebunker. De muren waren te dik om te slopen, aldus een pragmatische gemeente. En aan de andere kant van Clingendael wordt momenteel de Polizeikaserne, in de Tweede Wereldoorlog gebouwd voor de Duitse ordepolitie, omgetoverd tot het luxe wooncomplex Julia's Park. Na het vertrek van de landmacht heeft de staat deze Julianakazerne verkocht aan een projectontwikkelaar.

Is er nieuw leven voor 'fout' oorlogserfgoed? Die vraag speelt andermaal op nu het Rijksvastgoedbedrijf het kroonjuweel van het nazibewind op de markt gaat brengen: de commandobunker van Arthur Seyss-Inquart, de hoogste civiele autoriteit tijdens de Duitse bezetting. Op de grens met Wassenaar staat een impoante boerderijhoeve van beton, bedoeld om de Engelse luchtmacht te misleiden. Na de oorlog zat Defensie er. "De bunker is bijna het enige herkenbare overblijfsel van de Duitse bezetting in Den Haag," zegt voorzitter Ronald Klomp van Stichting WO2 Sporen. Hij voert campagne voor het behoud van de bunker als vol-

waardig oorlogsmonument. De lijst met opties van het Haagse stadhuis stemt hem droevig: hotel, fitnesscentrum, apotheek, dansschool, yogastudio, datacentrum enzovoort. "Er moet iets gebeuren dat in lijn ligt met de geschiedenis," vindt Klomp. "Amsterdam heeft veel oorlogsplekken en die worden goed bezocht. Hoezo kan dat niet hier?"

Dankzij Klomp's lobbywerk floot de Tweede Kamer vorig jaar de minister terug. Het verkoopproces van de bunker is tot nader order stilgezet. De minister presenteerde vorige maand een 'visie' op oorlogserfgoed. Die bepaalt dat er eerst een 'leidraad' moet komen voor het afstoten van rijksmonumenten alvorens de bunker de markt op mag. De rijksbouwmeester gaat die leidraad opstellen. "Ondanks zijn onafhankelijke positie voelt dit toch alsof de slager zijn eigen vlees keurt," stelt Klomp.

Huiverig

Nederland is geen conservatieland. Zeker als het gaat om 'fout' erfgoed zijn bestuurders huiverig, merkt Rob van der Laarse, hoogleraar oorlogserfgoed aan de UvA. "Dadererfgoed ligt altijd gevoelig. Het is een Nederlands trekje om het tonen ervan te zien als een vorm van erkenning. Dat is een misvatting." Wellicht speelt taal een rol, op-

per hij. Waar het Duits verschillende woorden heeft ('Denkmal', 'Gedenkstätte'), kent het Nederlands alleen 'monument'. "Dat woord heeft een positieve connotatie." Maar vooral vrezende bestuurders dat aandacht voor daders de herinnering aan slachtoffers verdringt. "Dat heeft mij altijd verbaasd. Gelukkig zien steeds meer betrokkenen het belang in van dadererfgoed. Zonder is er immers geen bewijs van die misdaden. Bovendien is de angst dat het neonazi's aantrekt ongegrond gebleken."

Bij het Oranjehotel maakte de overheid tien jaar terug dezelfde timide reflex. Hoewel niet van Duitse makelij is de Scheveningse gevangenis een van de sprekendste symbolen van het nazibewind in Nederland. Toch had het weinig gescheeld of de roemruchte cellenbarakken waar tijdens de oorlog 25.000 Nederlanders vastzaten, waren gesloopt. "Zonde," noemt Van der Laarse dat plan. "Het Oranjehotel geeft een goede indruk van wat totalitaire regimes doen. De minister sprong daar ongelooflijk angstvallig mee om. Gelukkig heeft een burgerinitiatief sloop kunnen voorkomen." Stichting Oranjehotel zamelde miljoenen in om van de afge-

schreven gevangenis een monument met tentoonstelling te maken. Sinds september is het open voor publiek. "Maar ze hebben wel eerst de helft van de cellengangen gesloopt, voordat het een rijksmonument werd," schampert Klomp.

NSB-graven

De omgang met oorlogsresten blijft een delicate zaak. Neem de twee NSB-graven op de begraafplaats Nieuw Eykenduynen. Op de grafstenen van beide mannen staat pontificaal een wolfsangel, de Nederlandse tegenhanger van het hakenkruis, waar de Nederlandse SS en de NSB zich graag mee tooiden. Een van de graven zou ooit zijn geadopteerd door neonazi Joop Glimmerveen. Wat moeten we hiermee aan? "Ik ben voor het beschermen van dit soort graven," zegt hoogleraar Van der Laarse. "Weghalen is een zwaktebod. Dan lijkt het net alsof er geen collaborateurs zijn geweest. Deze graven herinneren aan een tijd dat sommige Hagenaars openlijk nazisymbolen op hun grafsteen lieten zetten." Van hem hoeft er ook geen informatiebordje naast zo'n graf. "De gemiddelde bezoeker van een begraafplaats is wel met iets anders bezig."

Terug naar Clingendael. In het voorjaar volgt de leidraad, daarna is het mede aan de gemeente Den Haag om voorwaarden te stellen aan de koper van de bunker van Seyss-Inquart. "We besteden speciale aandacht aan het behoud van het Tweede Wereldoorlog-erfgoed," belooft het nieuwe stadsbestuur in zijn coalitieakkoord. Stichting WO2 Sporen hoopt dat de bunker wordt overgedragen aan de Nationaal Monumentenorganisatie, die sinds 2015 cultureel erfgoed in beheer heeft. Van der Laarse heeft geen moeite met een verkoop. "Het meeste erfgoed in Nederland is in particulier bezit. Zolang de bunker als zodanig herkenbaar blijft, kan er wat mij betreft ook een kunstmuseum in. Het gaat erom dat de plekken van de bezetter zichtbaar blijven."

"Zonder dadererfgoed is er geen bewijs van die misdaden"

JUD/
NIEUW

7